

**Norbert MORCINIEC: *Historia języka niemieckiego*.
Wrocław: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Filologicznej
we Wrocławiu, 2015: 265 s.**

Wszystkie studia filologiczne oferują w swoich programach nauczania wśród przedmiotów językoznawczych również historię danego języka. Przedmiot ten często jest łączony z elementami gramatyki historycznej oraz historią kraju czy krajów nauczanego języka. Dlatego też tak istotne dla realizacji programu nauczania są odpowiednie podręczniki oraz inne pomoce naukowe, które znacznie ułatwią studiowanie wybranej filologii oraz niezaprzeczalnie nauczanie przedmiotu. Taką właśnie pomocą jest opublikowana w 2015 roku *Historia języka niemieckiego* autorstwa Norberta Morcińca. Ten koryfeusz polskiej germanistyki daje nam do rąk następną swoją publikację, równie ważną dla studiujących, jak i nauczycieli języka niemieckiego oraz pasjonatów kultury i języka niemieckiego.

Recenzowana praca składa się z 12 rozdziałów. W rozdziale pierwszym autor lokuje język niemiecki wśród innych języków germańskich i omawia krótko grupę północną, zachodnią oraz wschodnią tych języków oraz prezentuje ich krótki rys historyczny.

Rozdział drugi to próba wyjaśnienia przyczyn zmian językowych. Autor obrazuje tu zmiany językowe na podstawie prostych czynności ludzkich, unaoczniając prawa fonemiczne, obrazuje konflikt homonimiczny, zmiany znaczeniowe, zmiany pragmatyczne oraz gramatykalizację.

Rozdział trzeci poświęcony jest periodyzacji historii języka niemieckiego. Autor wymienia tu cztery okresy: staro-wysoko-niemiecki, średnio-wysoko-niemiecki, wczesno-nowo-wysoko-niemiecki oraz nowo-wysoko-niemiecki.

W rozdziale czwartym napotyamy prezentację okresu staro-wysoko-niemieckiego (750–1050). Autor przedstawia przesłanki historyczne tego okresu, zabytki językowe w formie oryginalnej i tłumaczonej na współczesny język niemiecki, cechy językowe tych zabytków (fonetyczno-fonologiczne, gramatyczne, leksykalne). Następnie analizuje nazwy dni tygodnia oraz historię wyrazu „deutsch”. Rozdział kończy wybór tekstów staro-wysoko-niemieckich.

Rozdział piąty to krótka prezentacja języka starosaskiego wraz z fragmentem tekstu starosaskiego.

Obszerne omówienie okresu średnio-wysoko-niemieckiego (1050–1350) znajdujemy w rozdziale szóstym. Podobnie jak poprzednie rozdziały rozpoczyna się on przesłankami historycznymi. Następnie autor omawia piśmiennictwo średnio-wysoko-niemieckie. Kolejnym podrozdziałem są innowacje średnio-wysoko-niemieckie, czyli zmiany fonetyczne, morfologiczne, składniowe oraz słownictwo. Rozdział kończy obszerna prezentacja wybranych tekstów średnio-wysoko-niemieckich z równoległym tłumaczeniem na współczesny język niemiecki.

W rozdziale siódmym znajdujemy zwięzłą prezentację języka średnio-dolno-niemieckiego (1150–1650) wraz z przykładem tekstu z tej epoki.

Rozdział ósmy poświęcony jest okresowi wczesno-nowo-wysoko-niemieckiemu (1350–1650). Na początku autor zamieszcza przesłanki historyczne analizowanego okresu. Następnie omawia rozwój piśmiennictwa oraz teorie na temat powstania ogólnoniemieckiego języka pisanego, między innymi teorie Karla Müllenhoffa, Konrada Burdacha oraz Theodora Fringsa. W następnej części zaprezentowane zostało zagadnienie terytorialnych języków pisanych i ponadterytorialnych tendencji wyrównawczych. Kolejny podrozdział poświęcony jest innowacjom językowym tego okresu. Autor omawia tu zmiany fonetyczne, morfologiczne, składniowe oraz słowotwórcze. Rozdział kończy wybór tekstów okresu wczesno-nowo-wysoko-niemieckiego w ich oryginalnej pisowni.

Rozdział dziewiąty poświęcono starszemu językowi nowo-wysoko-niemieckiemu (1650–1800). Na początku rozdziału zamieszczono przesłanki historyczne prezentowanego okresu. Drugi podrozdział to opis sytuacji językowej tego okresu oraz powstanie towarzystw językowych. Następnie napotyamy podrozdział poświęcony poszukiwaniu normy językowej. A kolejny podrozdział to refleksja językowa dotycząca oświecenia. Rozwojowi języka pisanego, a w szczególności innowacjom fonetycznym, morfologicznym, składniowym, leksykalnym poświęcono następny podrozdział. Rozdział kończy wybór tekstów z okresu 1650–1800.

W rozdziale dziesiątym autor zajmuje się nowszym językiem nowo-wysoko-niemieckim (1800–1950). Jak w poprzednich rozdziałach i tutaj

na początku przedstawiony został rys historyczny omawianego okresu. W następnym podrozdziale omówiono z kolei problem stabilizacji języka standardowego. Następnie autor zajmuje się zagadnieniem nowej fali puryzmu językowego i dalszą działalnością gramatyków. W kolejnych podrozdziałach omawiane są reformy ortograficzne oraz unormowanie wymowy. Następny podrozdział poświęcony jest dalszemu rozwojowi języka standardowego po zjednoczeniu Niemiec (1871), szczególnie w zakresie wymowy, gramatyki, składni i leksyki. Ostatnią częścią tego rozdziału jest wybór tekstów epoki. Zamieszczono tu teksty Friedricha Ludwiga Jahna, Ernsta Wilhelma Bernharda Eisenlena, Arthura Schopenhauera, Otto von Bismarcka oraz Adolfa Hitlera.

Rozdział jedenasty poświęcony jest językowi niemieckiemu po drugiej wojnie światowej. Autor omawia tu przesłanki polityczno-społeczne tego okresu, językowe skutki podziału Niemiec (1949–1989), język niemiecki w Austrii oraz język niemiecki w Szwajcarii.

Dwunasty, ostatni rozdział monografii poświęca autor tendencjom rozwojowym współczesnego języka niemieckiego. W kolejności opisywane tu są tendencje w zakresie wymowy, gramatyki, składni i słownictwa. Pewną wątpliwość może budzić konstatacja, że wpływy języka angielskiego na współczesny język niemiecki nie powinny być demonizowane. Autor powołuje się wprawdzie na badania Petera Eisenberga z roku 2013, który stwierdza, że przyrost słownictwa pochodzenia angielskiego na przełomie XX i XXI wieku był dziesięciokrotny w porównaniu z przełomem XIX i XX wieku, zarazem pisze jednak, że przyrost w przebadanych częściach mowy był procentowo prawie identyczny. Należy jednak zaznaczyć, że badania prowadzone były na tekstach z lat 1995–2004. Od tego czasu zakres użycia anglicyzmów zdecydowanie się zmienił. Wszak upłynęło 10 lat, rozwój techniki, mediów, forów społecznościowych nabrał tempa, a zmiany, które się dokonały, są z pewnością większe i głębsze, niż przypuszczamy. Należałoby zatem przeprowadzić nowe badania i to raczej na bazie tekstów mówionych niż pisanych, które rządzą się jednak innymi prawami.

Reasumując, należy stwierdzić, że recenzowana pozycja jest niezaprzeczalnie rzetelnym, najnowszym, najbardziej aktualnym i co ważne przejrzystym napisanym opracowaniem historii języka niemieckiego. Wszystkie z prezentowanych epok zostały zobrazowane wybranymi reprezentatywnymi tekstami z ich tłumaczeniem na współczesny język niemiecki (tam, gdzie to konieczne). Szczególnie ciekawy wydaje się opis współczesnego języka niemieckiego z jego tendencjami rozwojowymi, co było znacznym niedostatkiem istniejących monografii dotyczących historii języka niemieckiego. Drobnym mankamentem opracowania jest brak jakichkolwiek informacji na temat języka nowo-dolno-niemieckie-

go w obliczu dwóch zaprezentowanych etapów rozwoju tego języka we wcześniejszych rozdziałach. Brak również odniesienia do sytuacji obecnych dialektów niemieckich, które jednak nadal są kultywowane na terenie niemieckiego obszaru językowego.

Mimo tych drobnych uchybień należy monografię Morcińca rekomendować jako lekturę obowiązkową przyszłym germanistom, nauczycielom języka niemieckiego oraz miłośnikom tego języka. Omawiana pozycja została napisana językiem prostym, zrozumiałym i czyta się ją z ogromną przyjemnością, niekoniecznie będąc językoznawcą czy naukowcem.

Wacław Miodek
Uniwersytet Śląski w Katowicach